

УДК 340.12:316.3:316.774:004(477)

Кравець В. М. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1911-5241>;

Павлишин О. В. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9444-4734>

Особливості, актуальні тенденції та перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні: філософсько-правовий вимір

Рец. на кн.: Кушакова-Костицька Н. В. Філософсько-правові засади розвитку інформаційного суспільства : монографія / за наук. ред. М. В. Костицького. Київ : Логос, 2019. 346 с.

Понад півстоліття проблеми інформації та інформаційного суспільства є актуальними для наукової спільноти. Відповідну проблематику почали висвітлювати інженери й військові, інтенсивно вивчали зазначену тему фахівці з точних і природничих наук, а згодом підхопили естафету досліджень у цій сфері вчені-гумантарії, зокрема юристи. Важливим напрямом наукового пошуку стало дослідження інформаційного права в межах теорії держави і права в сімдесятих роках минулого століття.

Зазначимо, що на кафедрі філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, яка 2021 року відзначає свій столітній ювілей, донині працює науковець, який одним із перших у колишньому Радянському Союзі застосував інформаційний підхід у кримінології, – науковий редактор рецензованої монографії академік Михайло Костицький. Так, 1978 року він захистив кандидатську дисертацію «Інформаційне забезпечення профілактики злочинів (за матеріалами Української РСР)», а 1980 року опублікував монографію, присвячену розв'язанню цієї складної проблеми. Логічно, що саме він став науковим консультантом автора дисертаційного дослідження «Філософсько-правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права.

У новому тисячолітті, у період становлення незалежності української держави питання інформації та інформаційного забезпечення соціокультурних процесів знову стали актуальними. За цією тематикою написано чимало статей, опубліковано декілька монографій, захищено низку дисертацій. Характерно, що Н. Кушакова-Костицька теж захистила кандидатську дисертацію «Конституційне право на інформацію в Україні» 2004 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Слід зауважити, що попри те, що робота стосується конституційного права, авторка висвітлює також питання теорії держави і права, правової

компаративістики й філософії права, що визначило напрямок майбутнього наукового пошуку й загальний характер запропонованого в наступних розвідках підходу.

Свідченням наукової цінності зазначеного дисертаційного дослідження Н. Кушакової-Костицької є факт, що й дотепер українські та іноземні вчені цитують текст дисертації авторки, певні висновки та положення з її наступних монографічних досліджень, які раніше вже були прорецензовані на кафедрі філософії права та юридичної логіки НАВС, де виконувалася робота, а також посилаються на низку інших її наукових публікацій, зокрема опублікованих в іноземних періодичних виданнях з імпаکت-фактором, внесених до міжнародних наукометричних баз.

Рецензована монографія Н. Кушакової-Костицької є ґрунтовним, серйозним й оригінальним творчим доробком, який окреслює ключові питання розвитку інформаційного суспільства в контексті законів життя соціуму, корпоративних норм і нормативно-правових актів, взаємозв'язку різних форм суспільної свідомості, зокрема моралі та права.

Таким чином, існують різні підходи до розв'язання проблем інформаційного суспільства, що спричинило в науковій спільноті неузгодженість щодо низки питань, які в умовах сьогодення набули всезагального й глобального характеру. Їхня роль значно зросла, адже ні природничо-науковий, ні альтернативний підходи не дають змоги визначити, що таке інформаційне суспільство. Насправді це складне завдання може виконати лише філософія як наука з найбільш загальним предметом. Водночас лише філософія права як метаправова дисципліна здатна системно й комплексно висвітлити проблеми правового регулювання розвитку інформаційного суспільства в широкому культурному контексті.

З іншого боку, практично жодні соціальні проблеми не можуть залишитися поза увагою юридичної науки. Постає риторичне питання: «Яке суспільство може існувати без права?»

Авторка в дослідженні сходиться на найвищий, філософський (точніше, філософсько-правовий) рівень розгляду питань, що дало змогу висвітлити й те, у який спосіб і які саме норми регулюють сьогодні право на інформацію за різних обставин і в різних країнах. Зокрема, Н. Кушакова-Костицька досліджує, як це відбувається в Сполучених Штатах Америки, країнах Європейського Союзу, а головне – як є і як повинно бути в Україні, що зробити для того, щоб наблизити наявну ситуацію до належної та ідеальної моделі.

Рецензована монографія складається зі вступу, п'яти розділів, висновків і списку використаних джерел. Розглянувши історіографічну та методологічну базу дослідження (зокрема, що дуже позитивно характеризує рецензовану роботу, в окремому підрозділі 1.3. – міждисциплінарний підхід до дослідження інформаційного суспільства), авторка здійснює ґрунтовний філософський аналіз концепції інформаційного суспільства, характеризує регіональні та глобальні особливості розвитку інформаційного суспільства, висвітлює його правові й законодавчі засади, а також окреслює перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні. У роботі зазначено, що формування інформаційного суспільства в країнах – колишніх республіках СРСР через істотні відмінності в їхніх організаційних укладах і рівнях розвитку економічного, технологічного, інноваційного й інформаційного секторів суттєво відрізняється від країн Західної Європи, США та Японії в умовах ринку. Але останні десять років спостерігаємо тенденцію до збалансування певної «цифрової нерівності» цих країн. Крім того, наявні суттєві набутки щодо використання ІТ в усіх сферах їхньої життєдіяльності, суттєвий розвиток цифровізації та інформатизації суспільно важливих процесів.

Авторка висвітлює, яким є право на інформацію в теорії та практиці становлення інформаційного суспільства, якими є особливості законодавчого регулювання права на інформацію, наводить порівняльний аналіз урегулювання права на інформацію, окреслює питання обмеження права на інформацію та демонструє, як реалізовано право на інформацію в мережі Інтернет. У тексті монографії прослідковуємо перехід від філософсько-правових і загально-теоретичних аспектів інформаційного суспільства та права в ньому до порівняльного аналізу сучасного права і чинного законодавства, а далі – до перспектив інституалізації права на інформацію з огляду на розвиток мережі Інтернет. Така логіка викладу матеріалу дає змогу чітко зрозуміти, на якій саме інформації хотіла акцентувати Н. В. Кушакова-Костицька, та свідчить про переваги стилю мислення авторки, яка за першою освітою є фахівцем у галузі інформатики, відтак

добре знається й на технічній стороні висвітлених питань, має власний погляд на практичні аспекти проблематики.

Звичайно, розглядаючи право на інформацію, Н. Кушакова-Костицька, з одного боку, могла б детальніше його висвітлити в окремому розділі, а не лише з огляду на аналіз права в інформаційному суспільстві. Але загалом авторка знайшла головні ланки того ланцюга проблем, розглянувши які, вона змогла розв'язати й інші проблемні питання, пов'язані з інформаційним правом і правом на інформацію, а головне – визначити філософсько-правові засади розвитку інформаційного суспільства загалом і в Україні зокрема.

Щодо подальших наукових досліджень, то, на наш погляд, варто було б у рецензованій монографії більше акцентувати саме на філософських аспектах права на інформацію в теорії та практиці становлення громадянського суспільства. Вартий уваги підрозділ, у якому окреслено психологічні проблеми формування інформаційного суспільства, тож надалі висвітленню цих питань слід присвятити окремий розділ, а також докладніше проаналізувати націєбезпечно-знавчі аспекти проблематики в контексті геополітичних викликів, які є нагальними для українського суспільства та держави.

Водночас у рецензованій монографії Н. В. Кушакової-Костицької, як і в попередньому монографічному дослідженні, розгляд проблем розвитку інформаційного суспільства чи не вперше в українській філософсько-правовій науці підноситься на філософський рівень, адже авторка бачить глобальні перспективи законодавчого впливу права на інформацію та демонструє ці перспективи читачам – не лише окреслює особливості й тенденції розвитку інформаційного суспільства, але й робить це у широкому соціокультурному контексті, враховуючи сучасні реалії.

Отже, слід зазначити, що монографія Н. В. Кушакової-Костицької «Філософсько-правові засади розвитку інформаційного суспільства» (2019) за науковою редакцією академіка М. В. Костицького виконана на високому теоретичному й методологічному рівнях, може стати в пригоді не лише філософам права, але й соціальним філософам, психологам, юристам, політологам, фахівцям у галузі інформаційних технологій, науковцям та здобувачам вищої освіти – курсантам, студентам, слухачам, ад'юнктам й аспірантам, докторантам, які вивчають інформаційне право, ІТ-сектор і досліджують право на інформацію, а також усім, хто цікавиться особливостями, тенденціями й перспективами розвитку інформаційного суспільства, глобальними соціальними, культурними й філософськими аспектами цієї проблематики.

Рецензія надійшла до редколегії 19.10.2020

Kravets V. – Ph.D in Law, Associate Professor, Head of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1911-5241>;

Pavlyshyn O. – Doctor of Law, Associate Professor, Professor of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9444-4734>

Features, Current Trends and Prospects for the Development of the Information Society in Ukraine: Philosophical and Legal Dimension

*Review of the book: Kushakova-Kostytska N. Philosophical and legal principles
of information society development : monograph / for science. ed. M. Kostytskyi.
Kyiv : Lohos, 2019. 346 p.*

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Конкурс на кращу наукову, науково-технічну та профорієнтаційну продукцію в апараті МВС,
територіальних органах, закладах, установах і підприємствах,
що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України, у 2020 році

ДИПЛОМ

II ступеня

у номінації «Наукові видання
(монографії, науково-практичні коментарі тощо)»

нагороджується

Національна академія внутрішніх справ

за монографію

**«Філософсько-правові засади
розвитку інформаційного суспільства в Україні»**

(автор: **Н. В. Кушакова-Костицька**)

Міністр внутрішніх справ України

16 жовтня 2020 року

Арсен АВАКОВ